

ימי עיון בתנ"ך תשע"ט

שכינה ביניהם' – עימות בין איש לאשתו בשלושה סיפורים מקראיים (שעור מס' 6)

ד"ר איילת סיידלר (ayelet.seidler@biu.ac.il)

א. שרה ואברהם

1. "חמסי עליך" - על מה החמס?

רבי יודן בשם ר' יהודה בר סימון, חומסני אתה בדברים למה שאתה שומע בקלוני ושותק. (בראשית רבה מה, ה)

2. "ותענה שרי" - התייחסות למעשה שרי ואברם

ותענה שרי - עשתה עמה יותר מדאי ועבדה בה בפרך; אפשר שהיתה מכה אותה ומקללת אותה, ולא היתה יכולה לסבול וברחה מפניה; ולא נהגה שרי בזה לא מדת מוסר ולא מדת חסידות. ... ואברם לא מנע שרי מלענותה, אע"פ שהיה רע בעיניו, משום שלום הבית. וכל זה הספור נכתב בתורה, לקנות אדם ממנו המדות הטובות ולהרחיק הרעות. (רד"ק בראשית טז, ו)

ו) **ותענה שרי ותברח מפניה** - חטאה אמנו בענוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני הענוי: (רמב"ן בראשית פרק טז פסוק ו)

3. יחסי אברהם והגר

ויצחק בא מבוא, ... ולהיכן הלך, **באר לחי רואי**, הלך להביא את הגר אותה שישבה על הבאר ואמרה לחי העולמים ראה בעלבוני. (בראשית רבה פרשה ס)

ושמה קטורה, רב אמר זו הגר, אמר ליה רבי נחמיה והכתיב ויוסף, א"ל על פי הדבור נשאה (בראשית רבה פרשה סא, ד)

ב. יעקב ורחל - "ויחר אף יעקב ברחל" – מדוע?

ויחר אף יעקב ברחל, רבנן דרומאה בשם ר' אלכסנדר בשם ר' יוחנן אמר (איוב טו) החכם יענה דעת רוח, זה אברהם, (בראשית טז) וישמע אברם לקול שרי, וימלא קדים בטנו, זה יעקב, ויחר אף יעקב ברחל ויאמר וגו', א"ל הקב"ה כך עונים את המעיקות חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה, ויאמר התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן, ממך מנע ממני לא מנע, ותאמר רחל דנני אלהים, דנני וחייבני דנני וזכני, דנני וחייבני שנאמר ורחל עקרה, דנני וזכני שנאמר ויתן לי בן, על כן קראה שמו דן, בכל מקום שנא' על כן מרובה באוכלוסין. (בראשית רבה פרשה עא)

(ב) **אשר מנע ממך** - ... לפיכך חרה אף יעקב לפי שתלתה הכח בו ולא באל אשר לו הכח והיכולת עד עקרה ילדה שבעה, והיא אמרה "הבה לי בנים" אבל אם אמרה בקש רחמים עלי, צדקה במאמרה ולא חרה אפו בו: (רד"ק בראשית פרק ל)

(א) **הבה לי בנים** - אמרו המפרשים (רש"י, וראב"ע) שתתפלל עלי. ואם אין מתה אנכי - לשון רש"י שמי שאין לו בנים חשוב כמת, והוא מדרש רבותינו (ב"ר עא ו). ואני תמה, אם כן למה חרה אפו ולמה אמר התחת אלהים אנכי, ושומע אל צדיקים ה'. ... ונראה שבשביל זה תפסוהו רבותינו, אמרו בבראשית רבה (עא ז) אמר לו הקב"ה כך עונין את המעיקות, חייך שבניך עתידין לעמוד לפני בנה:

ועל דרך הפשט אמרה רחל ליעקב שיתן לה בנים, ובאמת דעתה לאמר שיתפלל עליה, אבל שיתפלל עליה עד שיתן לה בנים על כל פנים, ואם אין שתמית עצמה בצער. דברה שלא כהוגן בקנאותה, וחשבה כי באהבתו אותה יתענה יעקב וילבש שק ואפר ויתפלל עד שיהיו לה בנים שלא תמות בצערה. ויחר אף יעקב - שאין תפלת הצדיקים בידם שתשמע ותענה על כל פנים. ובעבור שדברה דרך געגועי הנשים האהובות להפחידו במיתתה חרה אפו, ולכך אמר לה שאינו במקום אלהים שיפקוד העקרות על כל פנים, ואינו חושש בדבר, כי ממנה נמנע פרי הבטן ולא ממנו, וזה ליסר אותה ולהכלימה. והנה הצדקת בראותה שלא תוכל להסמך על תפלת יעקב, שבה להתפלל על עצמה, אל שומע צעקה, וזהו וישמע אליה אלהים (להלן פסוק כב): (רמב"ן בראשית פרק ל)

ג. מיכל ודוד – מהי טענת מיכל?

כיון שבאו לירושלים היו כל הנשים מציצות על דוד מן הגנות ומן החלונות וראו אותו מרקד ומשחק ולא היה איכפת לו ... **ותרא את המלך דוד מפזז ומכרכר** וגו' כיון שראתה אותו משים עצמו כהדיוט נתבזה בעיניה, ... לאחר שנפטר כל ישראל ממנו נפנה לברך את ביתו ... יצאת מיכל לקראתו וביזתהו על שבזה עצמו לכבוד הארון לעיני הנשים ... לא הניחתו ליכנס לתוך הבית אלא יצאת לחוץ והיתה מקפחתו בדברים **ותאמר מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו** ... אמרה לו היום נגלה כבודו של בית אבא, בוא וראה מה ביניך לבין בית אבא כל בית אבי היו צנועים וקדושים ... ואת עומד ומגלה לבושך כאחד הריקים. כיון שגמרה דבריה א"ל וכי לפני מלך ב"ו שחקתי? ולא לפני מלך המלכים שחקתי? **אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו** ואלו היה אביך צדיק יותר ממני היה האלהים בוחר בי ופוסל בבית אביך ... ד"א א"ל של בית אביך היו מבקשין כבוד עצמן ומניחין כבוד שמים ואני איני עושה כן אלא מניח כבוד עצמי ומבקש כבוד שמים. ... ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה א"ל אותן בנות ישראל שצווחות אותן אמהות אינן אמהות אלא אימהות לוואי יהא לי חלק עמהם לע"ל ... ולפי שאמרה מיכל כן נענשה שכן כתיב אחריו (שם שמואל ב' ו') ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה. (במדבר רבה פרשה ד ד"ה כ ופקדת אלעזר)